

Bräkneån: Lillån-Tiken

Länsstyrelsen Kronoberg | 010 223 70 00 | kronoberg@lansstyrelsen.se

Bräkneån: Lillån- Tiken | Tingsryds kommun | HARO 84

Bild: Kraftigt rensad sträcka i Bräkneån inom Stenfors naturreservat. Foto: Peter Olsson

Projektområde

BRÄKNEÅN: Lillån – Tiken utgör den norra sträckan av Bräkneån från Sjön Tikens utlopp i Kronobergs län, vidare ner i Blekinge län till Lillåns utlopp vid Bälganet. En sträcka på 12 km vattendrag. Denna del av Bräkneån är belägen inom den boreonemorala regionen. Hela Bräkneån har ett tillrinningsområde på ca 458 km², varav 150 km² faller inom Blekinge län. Samtliga större källsjöar ligger i Kronobergs län, Hyllen (cirka 140 m.ö.h.) och därefter Fiskestadssjön, Ygden och Tiken. Bräkneåns vattenkraft har nyttjats sedan lång tid tillbaka. Fördämningar finns vid Tikens utflöde, Stenfors bruk, Hållsdammen, Knällsberg och vid gamla kvarnen i Gummagölsmåla. I anslutning till fördämningarna finns sträckor som rensats på sten.

Bräkneån har en rik biologisk mångfald som är knuten till vattenmiljön och strandzonen. I ån vid Tikens utlopp har fynd gjorts av den rödlistade musselarten flat dammussla, (*Pseudanodonta complanata*, kategori NT, missgynnad) och även den vanliga dammusslan (*Anodonta anatina*) har hittats. Vid elfiske nedströms Hållsdammen har man upprepade gånger funnit öring (*Salmo trutta*), bäcknejonöga (*Lampetra planeri*) och allmän sjöfauna såsom abborre, gädda,

lake, benlöja, mört och signalkräfta. Öring har observerats vid ett flertal tillfällen nedströms Stenfors kvarndamm. I den nedre delen vid Gummagölsmåla by (i Blekinge) finns flodpärlmussla (*Margaritifera margaritifera*, kategori EN, starkt hotad).

Bottenfaunan undersöks regelbundet och nedströms Stenfors kvarndamm och har man bl.a. hittat den mycket försurningskänsliga dagsländan *Caenis sp.* och nattsländorna *Chimarra marginata* och *Cheumatopsyche lepida*. I Bräkneåns vattensystem finns en stabil population av utter (*Lutra lutra*). Uttern är rödlistad (kategori VU, sårbar) och omfattas av ett nationellt fastställt åtgärdsprogram. Även fågellivet är rikt utmed ån med strömstare (*Cinclus cinclus*), forsärla (*Motacilla cinerea*) och kungsfiskare (*Alcedo atthis*). På stenarna i ån förekommer Stenporella (*Porella cordeana*) och näckmossa (*Fontinalis antipyretica*).

Bräkneån är utpekad i Miljöbalkens 4 kapitel 6 § som ett vattendrag där vattenkraft inte får uppföras. Bräkneån i Blekinge län är även utpekad som riksintresse för naturvården och ingår i det europeiska nätverket Natura 2000. Även Bräkneåns sträckning i Kronobergs län är föreslagen att ingå i Natura 2000. Syftet är att upprätthålla gynnsam bevarandestatus på biogeografisk nivå för arterna flodpärlmussla, tjockskalig målarmussla och utter, samt naturtypen vattendrag med flytbladsvegetation eller vattenlevande mossor. N2000 området ska även bidra till att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för arten hårklomossa på biogeografisk nivå. Inom vattenområdet finns två naturreservat, Stenfors i Kronobergs län och Gummagölsmåla i Blekinge län.

De elfisken som årligen genomförs visar på dålig status. I den senaste statusklassningen bedöms vattenförekomstens ekologiska status vara måttlig.

Bräkneån ska prövas i den Nationella Planen 2023. De vandringshinder som finns inom projektområdet ingår inte i den nationella planen, men miljöförbättringar ska initieras samtidigt som för de anläggningar som ingår i Nationella Planen det vill säga 2023. De två vandringshinder som finns i projektområdet har äldre tillstånd och Tingsryds kommun är verksamhetsutövare.

Orsak till åtgärder

Den biotopkartering som utfördes 2016 (enligt den nya metodiken) visar att den fysiska påverkan i form av rensningar och framförallt vandringshinder är orsakerna till att vattendraget inte uppnår god ekologisk status. De elprovfisken som årligen genomförs visar på dålig status på grund av att rensningar och vandringshinder påverkar den naturliga fiskfaunan negativt. Förutsättningar för att öring ska kunna bilda stabila bestånd behöver återskapas.

Det hydromorfologiska tillståndet behöver förbättras. Det morfologiska tillståndet klassas till god status baserat på bland annat en biotopkartering som gjordes 2016 i den del av vattendraget som rinner i Kronobergs län. Enskilda underparametrar

uppvisar dock otillfredsställande och måttlig status. Hydrologisk regim med underparametrar uppvisar måttlig status och konnektiviteten i vattendraget klassas till dålig status.

Vad vi vill förbättra

Vi vill förbättra hydromorfologin på de sträckor i Kronobergs län som är negativt påverkade av rensningar och vandringshinder. Vi vill att åtgärderna ska förbättra statusen för underparametrarna, vattendragsfårans form, strukturer i vattendraget och vattendragsfårans kanter som ingår i bedömningen för det morfologiska tillståndet och som idag uppvisar måttlig, otillfredsställande respektive måttlig status. Vill vi förbättra statusen för parametern hydrologisk regim i vattendrag genom att förbättra statusen för de två underparametrarna, specifik flödesregim i vattendrag och volymavvikelse i vattendrag som båda uppvisar måttlig status.

Dessutom vill vi ta ett första steg till att statusen för konnektivitet i vattendraget förbättras, i dagsläget är statusen för konnektivitet dålig.

Genom att restaurera ån kommer vi förbättra den biologiska kvalitetsfaktorn fisk så att dess status höjs. Åtgärder behöver göras för att öring återigen ska kunna bilda stabila bestånd. Detta skulle skapa fler och bättre livsmiljöer för växt och djurlivet i och i anslutning till vattendraget. Åtgärderna skulle även bidra positivt till miljö kvalitetsmålen: Levande sjöar och vattendrag, Ett rikt växt- och djurliv och Myllrande våtmarker.

Planerade åtgärder och aktiviteter

Totalt omfattas en drygt 5 kilometer lång sträcka inom Kronobergs län i de övre delarna av vattendraget.

I huvudsak planeras:

- Detaljprojektering för åtgärder vid rensade delar tillsammans med kulturmiljöhistorisk kompetens.
- Detaljprojektering vid vandringshinder tillsammans med kulturmiljöhistorisk kompetens.
- Förankring av åtgärdsförslag hos berörda markägare och intressenter.
- Söka de tillstånd som behövs.
- Återställning av rensade områden.
- Åtgärder vid vandringshinder.
- Förbättring av öringbeståndet.

Planerad uppföljning

Åtgärderna följs upp med en ny biotopkartering inom åtgärdsområdet för att säkerställa att målen med förbättrad status för relevanta underparametrar till det

morfologiska tillståndet och hydrologisk regim uppnåtts samt att statusen för konnektivitet i vattendraget förbättrats i Kronobergs län

Uppföljning av biologin sker genom de årliga elfisken som utförs inom åtgärdsområdet.

I samverkan med

Projektet genomförs i samverkan med Tingsryds kommun och övriga berörda markägare och Tikens FVOF. Exakt upplägg för hur en projektorganisation ska se ut och vem som ska vara huvudman är inte klart.

Länkar

<https://viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterMSCD=WA45319655#pagemodule15>

<https://www.lansstyrelsen.se/kronoberg/besoksmal/naturreservat/stenfors.html>

<http://sverigesmiljomal.se/miljomalen/>